

Els mercats: oferta, demanda i competència

Ningú decidix quant costa un bitllet de tren, un pis de lloguer o una sudadera: el preu ix de la trobada entre qui vol comprar i qui vol vendre. Esta unitat ensenya a llegir eixa trobada, a predir cap a on es mourà un preu i a distingir un mercat on competixen molts d'un altre on manen tres.

El marc de la unitat

SABERS BÀSICS

- Mercat, demanda i oferta: lleis i factors que les desplacen.
- Equilibri de mercat, excessos d'oferta i demanda i desplaçaments.
- Preus màxims i mínims fixats per l'Estat: lloguer, mascaretes, SMI.
- Estructures de mercat: competència perfecta, monopolística, oligopoli i monopoli.
- La CNMC i la defensa de la competència: què és un càrtel i per què se sanciona.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- Comprendre aspectes bàsics de l'economia: com es formen els preus en un mercat.
- Valorar críticament els principis d'interacció social des del punt de vista econòmic.

Tres trens a la mateixa via: l'AVE va deixar de tindre un sol venedor

Fins al maig de 2021 només Renfe venia alta velocitat. Llavors va arribar Ouigo amb bitllets des de 9 €, Renfe va respondre amb Avlo i el novembre de 2022 va entrar Iryo. Tres empreses competien pel mateix viatger.

32,4 milions de viatgers en alta velocitat el 2023, un 37 % més (CNMC).

14 milions al corredor Madrid-Barcelona, rècord històric.

Preus reals un 40 % més baixos que el 2019; un 50 % a Madrid-València.

El 2025 els preus del corredor tornaven a pujar amb força.

LA PREGUNTA

Si cap llei no va obligar a abaixar els preus, per què van baixar? I per què després van pujar?

§ 1

Què és un mercat?

Qualsevol trobada entre compradors i venedors, tinga o no un lloc físic. El seu producte és el preu

LA IDEA CENTRAL

El preu és informació

Un preu resumix en una xifra quant valoren el bé els qui el volen i quant costa produir-lo. Si poses la bici a 300 € a Wallapop i ningú escriu, sobra bici; si la poses a 80 € i arriben quinze missatges, falten bicis. El preu puja quan falta i baixa quan sobra.

Tota la unitat cap en eixa frase. El que segueix és aprendre a usar-la amb precisió.

Un mercat amb un sol venedor

Fins al 2021 el viatger d'alta velocitat no tenia amb qui comparar. Des de llavors, tres oferents es disputen el mateix demandant.

Foto: Robot8A, CC BY-SA 4.0 vía Wikimedia Commons

§ 2

La demanda

El que els compradors estan disposats a comprar, i poden pagar, a cada preu

LLEI DE LA DEMANDA

Quan el preu puja, la quantitat demandada baixa

A 25 € l'entrada, mig institut va al concert; a 60 €, molts s'ho pensen; a 150 €, només els fans incondicionals. Dos raons: busquem substituïts (efecte substitució) i amb els mateixos diners comprem menys (efecte renda). La corba és descendent.

Si canvia el preu, ens movem per la corba. Si canvia una altra cosa, la corba sencera es desplaça.

A cada preu es vol comprar més (o menys) que abans

- La renda: els béns normals es demanen més en guanyar més; els inferiors, menys (marques blanques).
- Els gustos i les modes: un vídeo viral mou la corba en dies, i quan passa la moda torna.
- El preu d'altres béns: substitutius (avió i tren) i complementaris (consola i videojocs).
- Les expectatives: si esperes rebaixes, ajornes; si esperes pujades, avances la compra.
- El nombre de compradors: 93,8 milions de turistes el 2024 (INE) demanen allotjament i lloguer.

§ 3

L'oferta

*El que els venedors estan disposats a
produir i vendre a cada preu*

Quan el preu puja, la quantitat oferida puja

PER QUÈ LA CORBA ÉS ASCENDENT

- Produir més unitats sol costar més, i només compensa si el preu ho cobrix.
- Un preu alt atrau nous venedors: després del 2023 es van plantar més oliveres.
- A 40 € el club faria sudaderes sense parar; a 8 € deixaria de fer-ne.

QUÈ DESPLAÇA L'OFERTA

- Costos de producció: energia, matèries primeres, salaris.
- Tecnologia: produir més amb el mateix (els mòbils costen la meitat).
- Nombre d'empreses: Ouigo i Iryo van afegir places a cada preu.
- Impostos i subvencions, expectatives, i el clima al camp.

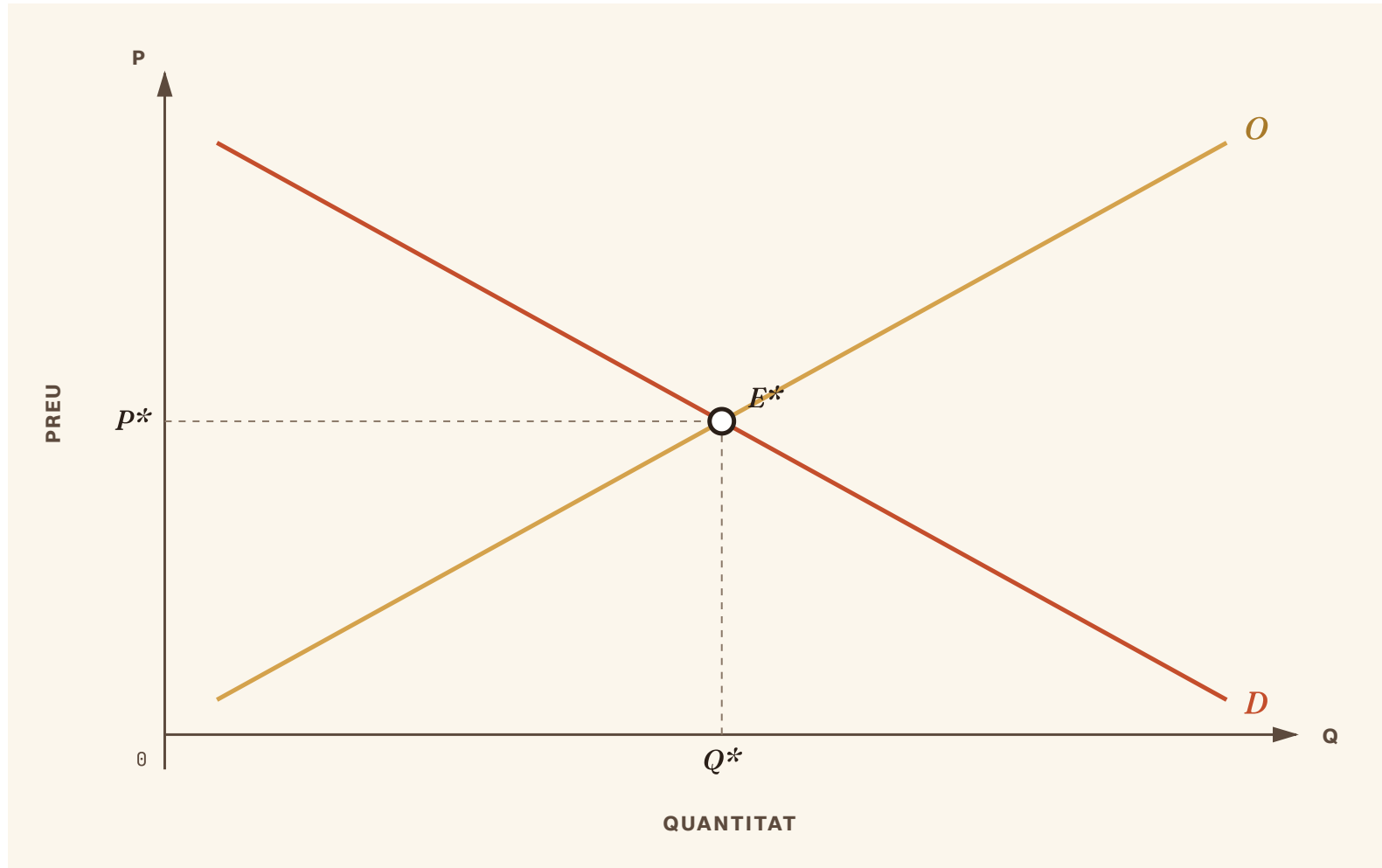
§ 4

L'equilibri de mercat

L'únic preu al qual ningú té motius per a moure's

EL GRÀFIC

Per damunt de l'equilibri sobra producte i el preu baixa; per davall en falta i el preu puja.

Sobrants, faltants i un sol punt de trobada

PREU	DEMANDADA	OFERIDA	SITUACIÓ
15 €	110	30	En falten 80
20 €	90	50	En falten 40
25 €	70	70	Equilibri
30 €	50	90	En sobren 40
35 €	30	110	En sobren 80

Xifres inventades. A 35 € el club es queda amb 80 sense vendre i abaixa el preu; a 15 € hi ha cua i el puja.

Exercici 3.1 — Equilibri i excessos de les sudaderes

Amb la taula anterior: quin és l'equilibri? Què passa si el club ven a 30 €? I si les famílies aconseguixen que es venguen a 20 €? Quant ingressa el club en cada cas?

Equilibri: 25 € i 70 sudaderes, l'única fila en què demandada i oferida coincidixen.

A 30 €: demandada 50, oferida 90. Excés d'oferta de 40; el club es queda amb 40 sense vendre.

A 20 €: demandada 90, oferida 50. Excés de demanda de 40; 40 persones es queden sense sudadera.

Ingressos = preu × quantitat venuda (la menor): 1.750 € en equilibri, 1.500 € a 30 €, 1.000 € a 20 €.

Vendre barat no fa que arriben a més gent: arriben a 50 en compte de 70, i per altres criteris.

Quan una corba es mou, l'equilibri canvia

- Puja la demanda (a la dreta): puja el preu i puja la quantitat. Una onada de calor i els ventiladors.
- Baixa la demanda (a l'esquerra): baixa el preu i baixa la quantitat. Passa la moda d'una joguina.
- Puja l'oferta (a la dreta): baixa el preu i puja la quantitat. Entren Ouigo i Iryo a l'AVE.
- Baixa l'oferta (a l'esquerra): puja el preu i baixa la quantitat. Una sequera arruïna la collita.

Oli d'oliva 2022-2024: l'oferta es va moure sola

*La sequera va deixar la collita 2022/23 en 666.000 tones,
menys de la meitat; el preu en origen va passar de 3,30 a
més de 9 €/kg (MAPA).*

proteedeconomia.es

Foto: Veinticuatro de Jahén, CC BY-SA 4.0 vía Wikimedia Commons

Una sequera reduïx a la meitat la collita d'oli d'oliva i els gustos de la gent no canvien....

A Baixa la demanda: el preu baixa i se'n ven menys.

B Baixa l'oferta: el preu puja i se'n ven menys.

C Puja l'oferta: el preu baixa i se'n ven més.

D No canvia res, perquè la demanda és la mateixa.

Solució: B. Els productors n'oferixen menys a cada preu: la corba d'oferta es desplaça a l'esquerra. El nou equilibri té un preu més alt i una quantitat menor, exactament el que va passar el 2023.

§ 5

Quan l'Estat fixa preus

*Preus màxims per a protegir qui compra,
preus mínims per a protegir qui ven*

El topall i el sòl

PREU MÀXIM

- Prohibit vendre per damunt. Només actua si està per davall de l'equilibri.
- Provoca excés de demanda: escassetat, cues, mercat paral·lel, menys qualitat.
- Mascaretes a 0,96 € l'abril de 2020; topalls al lloguer en zones tensionades.

PREU MÍNIM

- Prohibit vendre per davall. Només actua si està per damunt de l'equilibri.
- Provoca excés d'oferta: excedent que ningú compra a eixe preu.
- SMI 2025: 1.184 € al mes en 14 pagues (RD 87/2025). Ho veureu a la Unitat 5.

El mateix debat a Berlín i a Barcelona

Catalunya, primer any de topalls (2024-25): lloguers un 3,7 % més barats en zones tensionades, però molts menys contractes nous.
profedeconomia.es

Foto: Leonhard Lenz, CC0 (dominio público) vía Wikimedia Commons

Exercici 3.2 — Un preu màxim per a les sudaderes

La direcció fixa un preu màxim de 15 € perquè les sudaderes «siguen accessibles». Amb la taula: quantes se'n venen i quantes persones es queden sense? I si el topall fóra de 30 €?

A 15 €: demandada 110, oferida 30. Se'n venen 30 i 80 persones es queden sense sudadera.

Abans del topall se'n venien 70: la norma reduïx de 70 a 30 les que arriben a l'alumnat.

Amb un topall de 30 €, per damunt de l'equilibri de 25 €, no passa res: el mercat continua en 25 € i 70.

Efectes previsibles: cues, repartiment per amistat, revenda a 25 o 30 € i retall de qualitat.

El preu d'equilibri d'un bé és 25 €. El Govern fixa un preu màxim de 30 €. Què ocorre?

A Apareix escassetat, perquè hi ha un preu màxim.

B Apareix excedent, perquè el preu és més alt.

C Res: el topall està per damunt de l'equilibri.

D El preu puja fins a 30 €, que és el permés.

Solució: C. Un preu màxim només té efecte si es fixa per davall de l'equilibri. A 30 € el mercat ja es buidava a 25 €, així que la norma no canvia ni el preu ni la quantitat.

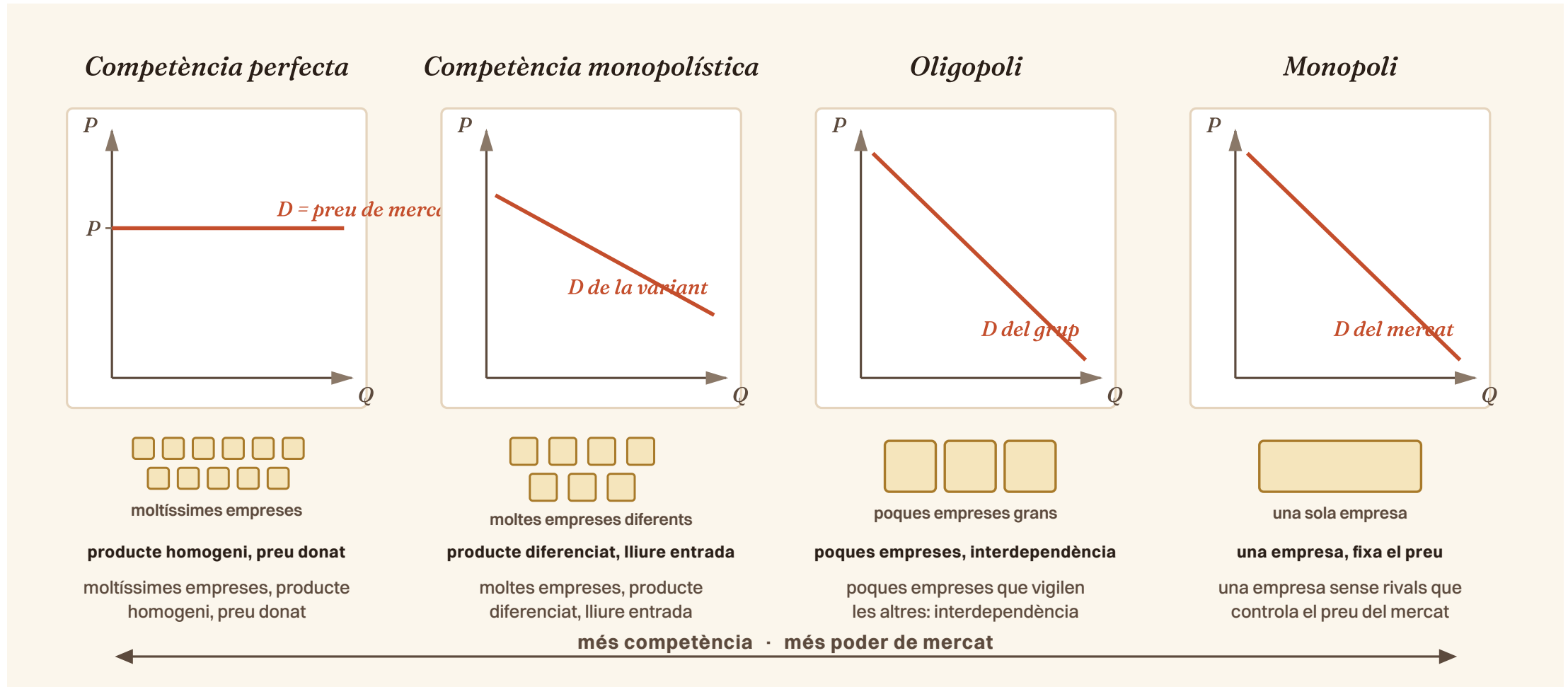
§ 6

Tipus de mercat segons la competència

Quants venen, si venen el mateix i si és fàcil entrar. D'això depén qui mana sobre el preu

EL GRÀFIC

D'esquerra a dreta baixa el nombre d'empreses i creix el poder de cada una per a fixar el preu.

Qui fixa el preu en cada mercat

ESTRUCTURA	VENEDORS	PRODUCTE	EXEMPLES A ESPANYA
Competència perfecta	Moltíssims	Idèntic	Mercamadrid, borsa
Comp. monopolística	Molts	Diferenciat	Restaurants, roba, perruqueries
Oligopoli	Pocs	Igual o distint	Llum, telecos, gasolineres, AVE
Monopoli	Un	Sense substitutius	Adif, Aena, estancs, aigua

Iberdrola, Endesa i Naturgy: més del 80 % de les llars el 2024 (CNMC). Estancs: 12.795 al tancament de 2024.

El més paregut a la competència perfecta

Centenars de venedors, producte quasi idèntic i compradors que comparen preus en segons. Ningú pot cobrar més que el del costat.

profedeconomia.es

Foto: Esferadeoro, CC BY-SA 4.0 vía Wikimedia Commons

El càrtel dels bolquers: 18 anys pactant preus que pagava la sanitat pública

El maig de 2016 la CNMC va multar huit fabricants de bolquers per a adults i la seua associació FENIN. Des d'almenys 1996 i fins al 2014 es reunien per a fixar els preus dels absorbents que les farmàcies venen amb recepta.

128,8 milions d'euros de multa (expedient S/DC/0504/14 AI0).

Quota conjunta de les empreses: al voltant del 95 % del mercat.

Multes confirmades per l'Audiencia Nacional i el Tribunal Supremo.

Cotxes (171 M€, 2015) i camions (2.930 M€, 2016): la mateixa lògica.

LA PREGUNTA

Un càrtel és un monopoli disfressat. Qui va pagar el sobrepreu durant díhuit anys?

LA CNMC

L'àrbitre de la competència

Organisme públic independent (Ley 3/2013). Sanciona càrtels i abusos amb multes de fins al 10 % de la facturació (Ley 15/2007), revisa fusions i supervisa la llum, les telecos i el tren. El seu programa de clemència eximix de multa el primer membre del càrtel que confesse.

Cada membre del càrtel té un incentiu enorme a traïr els altres abans que ho facen ells.

§7

El consumidor no sempre és racional

*Publicitat, modes i preus psicològics mouen
la demanda a favor de qui ven*

19,99 NO ÉS 20

L'efecte del dígit de l'esquerra

Thomas i Morwitz van demostrar el 2005 que percebem 19,99 com a clarament més barat que 20,00 encara que la diferència siga un cèntim: el cervell llig primer el 19. Les gasolineres ho porten als mil·lèsims. L'ancoratge («abans 89 €») i l'escassetat artificial («només en queden 2») fan la resta.

Des del 2022 el preu «anterior» d'una rebaixa ha de ser el més baix dels 30 dies previs (Ley 7/1996).

A la telefonia mòbil espanyola quatre operadors amb xarxa pròpia es repartixen...

A Competència perfecta: hi ha diversos venedors.

B Monopoli: al final tots cobren paregut.

C Oligopoli: poques empreses que es vigilen entre si.

D Competència monopolística: cada tarifa és distinta.

Solució: C. Poques empreses grans, entrada molt difícil i interdependència: cada una reacciona al que fan les altres. Poden competir en preus o aprendre a no molestar-se; per això la CNMC vigila.

Abans de tancar la unitat

- ☐ Sabries explicar què és un mercat i per què el preu puja quan falta i baixa quan sobra.
- ☐ Sabries enunciar les lleis de la demanda i l'oferta i nomenar cinc factors que desplacen cada corba.
- ☐ Sabries trobar l'equilibri en una taula i calcular l'excés d'oferta o demanda a un altre preu.
- ☐ Sabries predir l'efecte d'un preu màxim o mínim i dir quan no té efecte.
- ☐ Sabries classificar la llum, els estancs o Mercamadrid per la seua estructura de mercat.
- ☐ Sabries explicar què és un càrtel, per què la CNMC el sanciona i qui paga el sobrepreu.

Fins aquí la teoria

Continua al llibre de la unitat.